

E. GORZELAK

W SPRAWIE METODY WYCENY PRODUKTU GLOBALNEGO W INDYWIDUALNYCH GOSPODARSTWACH CHŁOPSKICH

Instytut Ekonomiki Rolnej prowadzi permanentne badania ekonomiki indywidualnych gospodarstw chłopskich oraz budżetów rodzinnych członków spółdzielni produkcyjnych i pracowników PGR. W zakresie badań ekonomiki indywidualnych gospodarstw chłopskich Instytut kontynuuje badania Wydziału Ekonomiki Rolnej PINGW, w zakresie zaś budżetów rodzinnych członków spółdzielni produkcyjnej i pracowników PGR rozpoczął po raz pierwszy badania w 1952 roku. W ostatnich latach w systemie zamknięć rachunkowych dokonano szeregu zmian*. Sam system rachunkowy został zachowany ze względu na jego przydatność dla badań ekonomiki indywidualnych gospodarstw chłopskich.

Przejęty system rachunkowy, mimo pewnych niedogodności, nie utrudnia obliczania globalnego produktu gospodarstwa. Oblicza się go mianowicie w ten sposób, że sumuje się w wyrażeniu pieniężnym części wynikające z podziału tego produktu. Jeśli np. gospodarstwo wyprodukowało 30 q żyta i żyto to zostało rozdysponowane na:

spożycie osobiste	8 q
„ produkcyjne	18 q
w tym pasza dla inwentarza	16 q
siew	2 q
dostawy obowiązkowe	3 q
inna sprzedaż	1 q
Razem	30 q

to produkt globalny w wyrażeniu wartościowym obliczony jest poprzez zsumowanie iloczynów ilości żyta przez odpowiednią cenę. W naszym przykładzie wyniesie on: (patrz: zestawienie na str. 58).

Podobnie oblicza się wartość każdego artykułu. Suma wszystkich artykułów ma dać pojęcie o produkcie globalnym całego gospodarstwa.

W ekonomicznym sensie nie jest to produkt globalny, ale pewne jego przybliżenie. Aby obliczyć prawdziwą wielkość produktu globalnego w wyrażeniu pieniężnym w cenach bieżących, należałoby produkt globalny wszystkich artykułów rolnych w wyrażeniu naturalnym pomnożyć

* Metoda badań ekonomiki indywidualnych gospodarstw chłopskich zostanie omówiona oddzielnie.

Rodzaj spożycia	Ilość w q	Cena w zł	Wartość w zł
Spożycie osobiste	8	180*	1 440
„ produkcyjne	18	180*	3 240
Dostawy	3	60	180
Inna sprzedaż	1	280	280
Razem	30		5 140

przez cenę odpowiadającą wartości każdego artykułu. W Instytucie Ekonomiki Rolnej natomiast cena wypadkowa każdego artykułu jest w poszczególnym gospodarstwie prowadzącym rachunkowość rolną inna, mniej lub więcej odbiegająca od wartości. Wprawdzie różnice między poszczególnymi gospodarstwami o podobnym areale, a więc i w większości wypadków o podobnym rozmiarze fizycznym produktu są minimalne, jednakże już różnice między grupami gospodarstw są znacznie większe. Im większy bowiem staje się udział dostaw obowiązkowych, tym cena wypadkowa artykułu objętego dostawami staje się niższa i odwrotnie, cenę tę znacznie podnosi wyższy udział sprzedaży wolnorynkowej, odbywającej się z reguły po wyższej cenie. Dlatego też cena wypadkowa dla zbóż i ziemniaków obniża się nieco przy takim systemie w gospodarstwach większych, w nich bowiem wzrasta udział dostaw obowiązkowych.

Nie to jest jednak najważniejsze dla właściwej wyceny produktu globalnego gospodarstw indywidualnych prowadzących rachunkowość rolną. Trzeba stwierdzić, że zasadniczą sprawą przy obliczaniu produktu globalnego jest przyjęcie właściwych cen. W systemie naszym odnosi się to do tej części produktu globalnego, która w gospodarstwie zostaje spożyta produkcyjnie i konsumcyjnie, inne bowiem części produktu globalnego otrzymują cenę w procesie realizacji. Przyjęcie jednak właściwych cen tej części produktu globalnego jest sprawą trudną, ponieważ ceny produkcji towarowej kształtują się na różnych poziomach w zależności od rodzaju rynku. Zainteresowane resorty i instytucje (Ministerstwo Rolnictwa, Ministerstwo Skupu, Ministerstwo Finansów, GUS, PKPG) dokonują w związku z tym szacunków globalnej i czystej produkcji rolniczej w wyrażeniu pieniężnym, przyjmując prawie w każdym wypadku różne ceny.

Z teoretycznego punktu widzenia mamy do wyboru cztery różne metody wyrażenia produkcji globalnej w cenach bieżących:

1) metoda liczenia całego produktu globalnego po cenach średnioważonych produkcji towarowej,

2) metoda liczenia produktu naturalnego w obrocie wewnętrznym po cenach dostaw obowiązkowych, a produktu towarowego po faktycznych cenach realizacji,

3) metoda liczenia produktu towarowego po faktycznych cenach realizacji, a produktu naturalnego po cenach detalicznych towarów pochodze-

* Przyjęcie do obliczeń takiej ceny zostanie wyjaśnione dalej.

nia rolniczego zmniejszonych o produkcję globalną handlu, transportu i przemysłu przetwórczego. Ze względu na znaczne trudności ścisłego ich wyznaczania można w przybliżeniu przyjąć, że są to ceny wolnorynkowe (w tym znaczeniu, jak to dalej będzie wyjaśnione), od których potrącono koszty transportu od miejsca produkcji do rynku zbytu. (Ponieważ tak właśnie liczy się produkt naturalny w obrocie wewnętrznym gospodarstwa — nazwijmy je „cenami IER“),

4) metoda liczenia całego produktu globalnego po „cenach IER“.

PKPG przyjmuje do wyceny całego produktu globalnego rolnictwa ceny ważone produkcji towarowej (metoda 1). W artykułach będących przedmiotem dostaw obowiązkowych ceny produkcji towarowej ulegają znacznemu obniżeniu, jak już o tym wspomnieliśmy, na skutek niskiej ceny dostaw, która odbiega w dół nie tylko od cen wolnorynkowych, ale i od kosztów produkcji. Ponieważ jednak artykuły podlegające dostawom stanowią podstawową masę produkcji towarowej, obniżenie wartości produktu globalnego jest znaczne.

*

Przyjęty przez PKPG system cen jest dla potrzeb Instytutu szczególnie nieprzydatny. Daje on fałszywy obraz przy kalkulacji opłacalności hodowli, obniża znacznie przychodowość gospodarstwa, zmienia proporcje udziału poszczególnych gałęzi produkcji w produkcie globalnym (np. pomniejsza znacznie udział zbożowych, których wysoki procent sprzedawany jest państwu w ramach dostaw), zmienia strukturę spożycia, stosunek wartości artykułów pochodzących z zewnątrz gospodarstwa do artykułów własnych itp. Wydaje się być również zupełnie nieprzydatny dla potrzeb bieżącej polityki podatkowej, która wymaga znajomości aktualnego położenia ekonomicznego gospodarstw chłopskich, ich przychodowości, zdolności płatniczej itp., system zaś cen PKPG obraz ten zniekształca.

Aby dokładniej omówić skutki stosowania przez PKPG takiego właśnie systemu cen bieżących, przyjrzyjmy się cenom produkcji towarowej, przyjętym przez PKPG do wyceny produktu globalnego w rolnictwie (tabl. 1).

W tablicy 1 zwraca uwagę wspomniane już wyżej zbytne obniżenie cen podstawowych artykułów rolnych, będących przedmiotem dostaw obowiązkowych. Zjawisko to dotyczy zwłaszcza artykułów roślinnych — zbożowych i ziemniaków. Ceny ważone produkcji towarowej żyta i pszenicy odpowiadają prawie całkowicie cenom dostaw, ceny jęczmienia, owsa i ziemniaków kształtują się nieco wyżej. Tak wielkie zbliżenie cen produkcji towarowej do cen dostaw obowiązkowych należy tłumaczyć tym, że w obrocie towarowym omawianych ziemiopłodów dostawy obowiązkowe odgrywają decydującą rolę i dlatego ceny ważone zbliżają się bardzo do cen dostaw obowiązkowych. Zachodzi przy tym prawidłowość: zbliżenie to jest tym większe, im większy jest udział dostaw obowiązkowych w produkcji towarowej (żyto, pszenica) i odwrotnie.

Tabl. 1.

Ceny produkcji towarowej artykułów rolnych

Artykuły	Jednostka miary	C e n y w z ł		
		1952	1953	1954 (plan)
Roślinne;				
Pszenica	q	106,5	107,3	111,6
Zyto	„	64,2	62,4	70,0
Jęczmień	„	77,3	80,4	85,2
Owies	„	73,0	80,2	91,0
Strączkowe	„	537,7	624,1	659,8
Ziemniaki	„	24,3	26,5	26,5
Buraki cukrowe	„	43,0	48,6	48,6
Oleiste	„	355,1	414,0	408,0
Tytoń	„	775,0	995,0	995,0
Zwierzęce;				
Zywiec wołowy	kg	3,36	3,71	3,89
„ cielęcy	„	4,74	4,80	4,84
„ wieprzowy	„	7,50	10,00	9,98
„ barani	„	3,23	3,66	3,66
Drób	„	16,33	15,10	15,10
Mleko	litr	1,52	1,94	1,93
Jaja	sztuka	1,24	1,21	1,22
Wełna	kg	52,94	131,43	135,70

W artykułach zwierzęcych objętych dostawami (zywiec i mleko) obserwujemy w systemie przyjętym przez PKPG nieco mniejszy wpływ dostaw żywca i co ciekawe, bardzo mały — prawie żaden — wpływ dostaw mleka na wypadkową średnioważoną cenę produkcji towarowej. Obniżającemu wpływowi cen dostaw przeciwstawiają się tu bowiem wysokie, czasem paskarskie ceny wolnego rynku (np. ceny mleka sprzedawanego przez rolników i handlarzy w miastach). Wpływowi temu należy chyba przypisać fakt przyjmowania w PKPG ceny mleka powyżej cen płaconych przez mleczarnie w wolnym zakupie od rolników, wynoszącej około 1,65 zł. Zjawisko to należy połączyć z innym, mianowicie z poziomem cen produkcji towarowej jaj. Jak wiadomo, cena detaliczna sprzedaży jaj w Polsce kształtuje się już od dłuższego czasu na poziomie 1,35 — 1,25 — 1,15 zł (zależnie od wielkości jaj i okresu sprzedaży). Jeśli się weźmie pod uwagę, że przecież w kalkulacji cen detalicznych jaj dużą pozycję stanowią koszty zakupu od rolnika, transportu, sprzedaży jaj konsumentom oraz marża zarobkowa itp., to dziwna wydaje się tak wysoka cena ważona produkcji towarowej jaj. Powinna to być bowiem cena realizacji produktów przez chłopów. Tymczasem zarówno cena mleka, jak i jaj znacznie przewyższa ceny płacone rolnikom przez GS i mleczarnie, ceny, o których skądinąd wiadomo, że są opłacalne i dostatecznie wysokie, aby

gwarantowały chęć sprzedaży tych artykułów przez rolników. Zjawisko to jest szczególnie jaskrawe w zestawieniu z podanym wyżej obrazem cen artykułów roślinnych. Okazuje się, że w systemie cen bieżących stosowanych przez PKPG równoważnikiem 1 q żyta są w 1953 roku — 32,2 litry mleka i 50,3 jaj kurzych.

Podobnie, jeśli zestawić np. żyto i strączkowe lub żywiec trzody chlewnej z ziemniakami, otrzymujemy absurdalne proporcje. Nigdy bowiem cena 1 kg strączkowych jadalnych (groch, fasola) nie była 10 razy wyższa od ceny 1 kg żyta. Najbardziej szeroki stosunek między cenami tych artykułów wynosi 1 : 3 : 4. Obserwujemy również niezwykle rozpiętość stosunku w systemie cen PKPG, między 1 kg żywca trzody chlewnej i 1 kg ziemniaków, a mianowicie — 1 : 38, co prawie dwukrotnie przekracza przeciętne stosunki cen między tymi artykułami. Nic też dziwnego, że w strukturze produktu globalnego (tablice 2, 3 i 4) obliczonego dla 1953 roku przez PKPG otrzymujemy następujące wskaźniki:

Tabl. 2.

Struktura produktu globalnego w cenach bieżących PKPG

Wyszczególnienie	Wskaźnik
Produkcja globalna	100,00
W tym: roślinna	49,07
zwierzęca	50,93
Pszenica	2,57
Żyto	3,93
Jęczmień	1,16
Owies	2,26
Mieszanki zbożowe	0,38
Ziemniaki	10,83
Buraki cukrowe	4,46
Oleiste	0,60
Tytoń	0,41
Słoma	6,26
Łąki i pastwiska	4,69
Produkcja ogrodnicza	4,90
Pozostałe	6,62
Przyrost wartości stada	0,80
żywiec cielący	0,72
„ wołowy	1,35
„ wieprzowy	13,67
„ barani	0,13
„ drób	1,35
Mleko	22,49
Jaja	6,16
Wetna	1,10
Obornik	2,60
Pozostałe	0,56

W ramach produkcji globalnej jaskrawo został pomniejszony udział podstawowych ziemiopłodów, jakimi są zbożowe, na korzyść udziału produkcji zwierzęcej w ogóle, a zwłaszcza mleka i jaj. Zbożowe, zajmujące w strukturze zasiewów około 61,5%, mają jedynie 20,2% udziału globalnej produkcji roślinnej, a w produkcji globalnej — ogółem 9,92%.

Tabl. 3.

Struktura wartości produkcji roślinnej

Artykuły	Wskaźnik
Ogółem produkcja roślinna	100,00
Pszenica	5,23
Żyto	8,00
Jęczmień	2,37
Owies	4,60
Mieszanki	0,77
Strączkowe	1,41
Ziemniaki	22,10
Buraki cukrowe	9,09
Oleiste	1,23
Len — ziarno	0,72
Len — słoma	0,48
Konopie — ziarno	0,07
Konopie — słoma	0,10
Tytoń	0,84
Słoma	12,75
Łąki i pastwiska	9,55
Produkcja ogrodnicza	9,97
Pozostałe	10,72

Z porównania udziału produkcji żyta i produkcji jaj w całości produktu globalnego wynika, że na przykład produkcja jaj (6,16%) przysparza znacznie więcej wartości gospodarce narodowej niż produkcja żyta (3,93%). Wartość produkcji wszystkich zbóż (9,92%) nie osiąga połowy wartości produkcji mleka (22,49%). Stosunkowo wysoki udział, jeśli się przyjmie niską cenę, osiągnęły ziemniaki (10,83% w produkcie globalnym i 22,10% w produkcie roślinnym). Zawdzięczają to one dużej ilości w szacunkach PKPG.

Udział produkcji roślinnej w całości produktu globalnego jest wyraźnie pomniejszony i wynosi 49,1%. Tymczasem moim zdaniem należałoby się spodziewać, że wartość produkcji roślinnej w całym rolnictwie polskim jest wyższa niż wartość produkcji zwierzęcej, chociażby ze względu na większy nakład pracy na produkcję roślinną niż na produkcję zwierzęcą, wliczając tu i nakład pracy na wyprodukowane pasze. Teza ta, jakkolwiek dyskusyjna, gdyż nie jest poparta dowodowym materiałem liczbowym, wydaje się być słuszna.

Odkładając dyskusję na ten temat do innego artykułu, należy również stwierdzić na podstawie tego, co wyżej powiedzieliśmy, że teza nasza o zniekształcaniu obrazu struktury produktu globalnego rolnictwa przez

Tabl. 4.

Struktura wartości produkcji zwierzęcej

Artykuły	Wskaźnik
Ogółem produkcja zwierzęca	100,00
Przyrost wartości stada	1,55
Żywiec cielęcy	1,41
„ wołowy	2,65
„ wieprzowy	26,84
„ barani	0,26
„ drób	2,65
Mleko	44,17
Jaja	12,10
Wełna	2,17
Obornik	5,10
Pozostałe	1,10

system cen przyjęty w PKPG jest słuszna. Zwróćmy uwagę na to, że we wszelkiego rodzaju rachunkowych kalkulacjach ekonomicznych system ten jest nieprzydatny. Weźmy dla przykładu następujące obliczenie:

Wyprodukowanie 100 kg żywca trzody chlewnej wymaga oprócz nakładów pracy żywej około 1 000 kg ziemniaków i 200 kg pasz treściwych. Przyjmując cenę ziemniaków 26,5 zł * oraz żyta 62,4 zł, jak to przyjmuje PKPG, otrzymujemy:

Ziemniaki 10 q po 26,5	= 265,00
Żyto 2 q po 62,4	= 124,80
Razem pasza	389,80
Wartość 100 kg żywca trzody chlewnej	1 000,00 zł
Wartość pasz potrzebnych do wyprodukowania tych 100 kg	389,80 „
Oplata za pracę	610,20 zł

Z przeliczenia tego wynikałoby, że opłacalność hodowli trzody chlewnej jest wprost bajecznie wysoka, gdyż wyprodukowanie 100 kg żywca trzody chlewnej przynosi 610 zł opłaty za pracę. Oczywiście jest to fikcja.

*

Instytut Ekonomiki Rolnej, poszukując racjonalnego systemu cen na wycenę artykułów rolnych w wewnętrznym obrocie naturalnym w gospodarstwie chłopskim, nie mógł przyjąć systemu cen bieżących stosowanych w PKPG. W wyniku przeprowadzonych porad z udziałem przedstawicieli zainteresowanych resortów i instytucji przyjęto koncepcję cen wolnorynkowych, kontrolowanych wewnętrzną relacją między artykuła-

* Patrz: tablica 1, dane 1953 roku.

mi (do wyceny całego produktu globalnego przyjęto metodę 3). Pierwszego opracowania cen dokonano w Instytucie dla roku gospodarczego 1952/1953. Załączamy do tego artykułu katalog cen bilansowych stosowanych do zamknięć ksiąg rachunkowych. Z katalogu tego wybrano ceny głównych artykułów rolnych i zestawiono je w tablicy 5.

Tabl. 5.

Ceny bilansowe głównych artykułów rolnych do zamknięć rachunkowych obowiązujące w roku 1952/1953

Artykuły	Jednostka miary	Cena w zł	Artykuły	Cena w zł
Pszenica	q	250,—	Żywiec wołowy kg	6,—
Żyto	„	180,—	„ trzody „	12,—
Jęczmień	„	180,—	„ barani „	7,—
Owies	„	180,—	mleko litr	1,50
Ziemiaki	„	50,—	jaja szt.	1,00
Buraki cukrowe	„	48,—	wełna kg	70,—
Rzepak	„	370,—		
Len — ziarno	„	535,—		
Len — słoma	„	62,—		
Tytoń	„	900,—		
Słoma ozima	„	25,—		
Siano	„	60,—		

Jak wyżej wspomnieliśmy, główną zasadą opracowania załączonych cen była koncepcja cen wolnorynkowych, od których potrącono jedynie pewien procent na koszty transportu oraz na gorszą jakość niektórych ziemniaków spasnionych przez inwentarz w gospodarstwie. Mówiąc o cenach wolnorynkowych, mamy na myśli ceny płacone rolnikom na rynku lub w gminnych spółdzielniach.

Wszystkie artykuły podlegające kontraktacji otrzymały ceny ustalone przez państwo w umowach kontraktacyjnych. Artykuły nie będące w obrocie towarowym, a przez to nie mające cen realizacji otrzymały ceny wynikające z relacji do podstawowych artykułów (żyto, ziemniaki, żywiec). Ceny wolnorynkowe podstawowych artykułów rolnych uzyskano z całorocznych notowań GUS i PKC. Ze względu na brak danych o ilości sprzedawanych przez rolników artykułów rolnych w różnych porach roku nie uwzględniono wag ilościowych do obliczenia średnich cen. Jedynie przy wycenie ziemniaków, których plony w 1952 roku były niskie, uwzględniono w większym stopniu okres kopania i tuż po kopaniu (miesiące IX, X, XI) jako decydujący o cenie wolnorynkowej ziemniaków (około 70 zł). Od tej ceny potrącono ewentualne koszty transportu i po uwzględnieniu gorszej jakości ziemniaków spasnionych w gospodarstwie przyjęto cenę 50 zł. Inne okopowe pastewne (brukiew, buraki pastewne) wyceniono na połowę wartości ziemniaków, tj. 25 zł.

Jeśli chodzi o zboża, to należy wyjaśnić, że cena wolnorynkowa żyta wahała się średnio około 200 zł. Po odjęciu 10% potrącenia otrzymano dla żyta zużytego w gospodarstwie produkcyjnie i konsumcyjnie cenę

180 zł za q. Na tym samym poziomie ustalono cenę jęczmienia, owsa i mieszanek zbożowych. Dla wyjaśnienia należy dodać, że cena żyta (180 zł) przyjęta przez nas w roku 1952/1953 była bardzo bliska cenie, po jakiej Polskie Zakłady Zbożowe oddawały żyto Zakładom Młynarskim (około 173 zł). Te zaś będąc na rozrachunku gospodarczym zaopatrywały w mąkę wszystkie piekarnie, sprzedawały również otręby zakładom obrotu paszami. Ich kalkulacje przemianu pozwalają przypuszczać, że cena 173 zł, po jakiej kupowały one zboże od PZZ, odpowiadała poziomowi cen podstawowej ilości zboża towarowego w kraju, a to było wystarczającą przesłanką do uznania naszej ceny — 180 zł za q — za właściwą do wyceny naturalnej części produkcji żyta w roku 1952/1953. Odpowiada to również wymaganiom metody 3.

Cenę kontraktacyjną trzody chlewnej ustalono po 3 stycznia 1953 roku (uchwała Rady Ministrów z dnia 3.I 1953 roku w sprawie zniesienia bonowego zaopatrzenia, regulacji cen, ogólnej podwyżki płac i zniesienia ograniczeń w handlu nadwyżkami produktów rolniczych), uznając ją jako opłacalną, chętnie widzianą przez rolników. Ceny kontraktacji trzody chlewnej sprzed 3 stycznia 1953 roku były zbyt niskie w stosunku do cen innych artykułów. Do ceny kontraktacyjnej nie doliczono jednak przywilejów płynących z umowy kontraktacyjnej (pasza, węgiel) w wyrażeniu pieniężnym (około 2 zł za kg w roku gospodarczym 1952/1953). Wyszliśmy z założenia, że te dodatkowe korzyści wypływają jedynie w kontraktacji — są one dla chłopa zachętą do zacieśniania więzi z państwem. Wiadomo zaś, że GS skupują właśnie po cenach kontraktacyjnych bez dodatkowych korzyści znaczne ilości sztuk trzody chlewnej — o ile sztuki te nie były uprzednio kontraktowane.

W stosunku do wszystkich artykułów objętych kontraktacją przyjęto ceny po regulacji w dniu 3 stycznia. Odpowiadały one bardziej stosunkom panującym na rynku, były bardziej opłacalne.

Postępując w sposób wyżej zarysowany, otrzymano w rezultacie zwały, logicznie wydaje się uzasadniony system cen, w którym zachowane zostały proporcje między poszczególnymi artykułami. I tak stosunek między żywcem trzody chlewnej (12 zł za 1 kg) a ziemniakami (50 zł za 1 q) wynosi 1 : 24, między żywcem trzody chlewnej a żytem — 1 : ok. 7, między żytem a ziemniakami — 1 : 3,6 itp. Uzyskane przez nas proporcje porównujemy z proporcjami z lat przedwojennych i ubiegłych lat powojennych (tabl. 6).

Tabl. 6.

Proporcje cen między głównymi artykułami rolnymi w latach 1925—1952

Okresy	Trzoda chlewna i ziemniaki	Trzoda chlewna i żyto	Żyto i ziemniaki
1925 — 1930	1 : 28	1 : 6,8	1 : 4,1
1931 — 1934	1 : 20	1 : 5,2	1 : 3,8
1935 — 1938	1 : 22	1 : 4,9	1 : 4,4
1947 — 1949	1 : 26	1 : 6,6	1 : 4,0
1950 — 1952	1 : 21	1 : 6,5	1 ; 3,2

Proporcje zestawione w tablicy 6 są w zasadzie zgodne z proporcjami uzyskanymi po przyjęciu systemu cen IER. Kalkulacja opłacalności produkcji trzody chlewnej, przeprowadzona przedtem na podstawie cen PKPG, wyglądałaby obecnie następująco:

10 q ziemniaków	po 50 zł	—	500 zł
2 q żyta	po 180 zł	—	360 zł
Razem			860 zł

Wobec 1 200 zł, jakie rolnik otrzymuje za wyprodukowane 100 kg żywca trzody chlewnej, obliczone 860 zł stanowią około 72%.

Zobaczmy teraz, jak przedstawiałaby się struktura produkcji globalnej roślinnej i zwierzęcej, gdybyśmy przyjęli ceny bieżące IER. Ilustruje to tablica 7.

Tabl. 7.

Struktura produkcji rolniczej w cenach bieżących IER

Wyszczególnienie	Wskaźniki		
	produkcja globalna	produkcja roślinna	produkcja zwierzęca
Produkcja globalna	100,0		
w tym: roślinna	59,2	100,0	
zwierzęca	40,8		100,0
Pszenica	4,8	8,1	
Żyto	9,1	15,3	
Jęczmień	2,1	3,5	
Owies	4,1	6,9	
Mieszanki zbożowe	0,8	1,4	
Ziemniaki	16,4	27,7	
Buraki cukrowe	3,5	6,0	
Oleiste	0,4	0,7	
Tytoń	0,3	0,5	
Słoma	5,0	8,5	
Łąki i pastwiska	3,8	6,4	
Produkcja ogrodnicza	3,9	6,6	
Pozostałe	5,0	8,4	
Przyrost wartości stada	0,6		1,6
Żywiec cielęcy	0,7		1,8
„ wołowy	1,8		4,3
„ wieprzowy	13,2		32,2
„ barani	0,2		0,5
„ drób	1,4		3,5
Mleko	13,9		34,2
Jaja	4,1		9,9
Wełna	0,5		1,2
Obornik	3,9		9,6
Pozostałe	0,5		1,2

Przypominamy, że ceny opracowane przez IER służą jedynie do wyceny tej części produkcji rolniczej, która zostaje zużyta w gospodarstwie (metoda 3), odnoszą się one również tylko do indywidualnej gospodarki chłopskiej. Tutaj zastosowane zostały do obliczenia całego produktu globalnego rolnictwa obejmującego zarówno indywidualną gospodarkę chłopską, jak i spółdzielczą, a także PGR (metoda 4).

Aby w pewnym stopniu ocenić wartość otrzymanej w ten sposób struktury produkcji podajemy analogiczną do tablicy 7 tablicę 8, w której zestawiono wskaźniki struktury obliczone przy użyciu cen niezmiennych PKPG.

Tabl. 8.

Struktura produkcji rolniczej w cenach niezmiennych

Wyszczególnienie	Wskaźniki		
	produkcja globalna	produkcja roślinna	produkcja zwierzęca
Produkcja globalna	100,0		
w tym: roślinna	55,47	100,0	
zwierzęca	44,53		100,0
Pszenica	4,6	8,4	
Żyto	8,5	15,3	
Jęczmień	1,8	3,3	
Owies	3,5	6,3	
Mieszanki zbożowe	0,8	1,3	
Ziemniaki	12,0	21,7	
Buraki cukrowe	2,7	4,9	
Oleiste	0,6	1,1	
Tytoń	0,4	0,8	
Słoma	4,8	8,7	
Łąki i pastwiska	3,5	6,3	
Produkcja ogrodnicza	4,9	8,9	
Pozostałe	7,4	13,0	
Przyrost wartości stada	0,7		1,7
Zywiec cielęcy	0,7		1,5
„ wołowy	1,3		2,8
„ wieprzowy	12,0		27,0
„ barani	0,2		0,4
„ drób	0,8		1,8
Mleko	17,3		38,9
Jaja	3,6		8,0
Wetna	0,3		0,6
Obornik	7,2		16,1
Pozostałe	0,4		1,2

Na podstawie danych zawartych w tablicach 2, 7 i 8 sporządzono w tablicy 9 zestawienie wszystkich trzech struktur, grupując jednocześnie artykuły rolnicze w większe jednostki.

Tabl. 9.

Porównanie wskaźników struktury produktu globalnego

Wyszczególnienie	Wskaźniki		
	Ceny PKPG	Ceny niezmienne	Ceny IER
Produkcja globalna	100,0	100,0	100,0
W tym: roślinna	49,1	55,5	59,2
zwierzęca	50,9	44,5	40,8
Zbożowe	10,3	19,2	20,9
Ziemniaki	10,8	12,0	16,4
Buraki cukrowe	4,5	2,7	3,5
Słoma	6,3	4,8	5,0
Łąki i pastwiska	4,7	3,5	3,8
Produkcja ogrodnicza	4,9	4,9	3,9
Pozostałe roślinne	7,6	8,4	5,7
Żywiec wieprzowy	13,7	12,0	13,2
„ pozostały	4,4	3,7	4,7
Mleko	22,5	17,3	13,9
Jaja	6,2	3,6	4,1
Obornik	2,6	7,2	3,9
Pozostałe zwierzęce	1,5	0,7	1,0

Zestawienie obok siebie wszystkich trzech struktur wskazuje na kierunek zmian i zniekształceń wywołanych przyjęciem takiego czy innego systemu cen. Można np. stwierdzić, że w przeciwieństwie do cen bieżących PKPG ceny IER na artykuły roślinne są wyższe, niżby to wynikało z proporcji zachodzących przy przyjęciu cen niezmiennych. Odnosi się to zwłaszcza do ziemniaków, których udział w strukturze produkcji globalnej wzrasta do 16,4% (przy przyjęciu cen PKPG — 10,8%, cen niezmiennych — 12,0%).

Diametralnie odmiennie przedstawia się sprawa, jeśli chodzi o mleko. Udział wartości produkcji mleka wynosi jedynie 13,9% i jest bardzo zbliżony do udziału produkcji żywca (13,2%). Przy ujęciu cen bieżących PKPG udział ten wzrasta do 22,5%, przy cenach niezmiennych — do 17,3%.

Wpływ tych dwóch składników — ziemniaków i mleka — w decydującym stopniu odbił się na zmianie w strukturze produkcji, liczonej w cenach bieżących IER. Dlatego stosunek wzajemny wartości produkcji roślinnej do zwierzęcej uległ w strukturze według cen IER znacznemu przesunięciu na korzyść produkcji roślinnej (59,2 : 40,8), podczas gdy przy przyjęciu cen niezmiennych udział produkcji roślinnej w całości produktu globalnego jest mniejszy i wynosi 55,5%. Jeśli dodamy do siebie udziały obu tych artykułów w szeregu cen niezmiennych i cen bieżących IER, to otrzymamy następujący obraz:

	Ceny niezmiennie	Ceny IER
Ziemniaki	12,0	16,4
Mleko	17,3	13,9
Razem	29,3	30,3

Z rachunku tego wyraźnie widać, że wynikowa zmiana w strukturze obu szeregów wywołana jest udziałem ziemniaków i mleka.

Nasuwa się pytanie, o ile słuszne jest porównywanie struktury produkcji globalnej uzyskiwanej po przyjęciu jakiegoś systemu cen bieżących ze strukturą uzyskaną według cen niezmiennych, innymi słowy: czy struktura produkcji globalnej uzyskana na podstawie cen niezmiennych może właściwie oddawać aktualne proporcje zachodzące w pieniężnym wyrażeniu struktury produkcji.

Odpowiedź na to pytanie nie jest prosta. Ceny niezmiennne umożliwiają porównanie fizycznego rozmiaru produkcji w czasie, a nie rejestrują zmian w społecznej wydajności pracy w czasie. Tymczasem w życiu zmiany takie zachodzą, i to jest główną przyczyną, że dość często zmienia się podstawę wyjściową cen niezmiennych. Z drugiej strony należy stwierdzić, że jeśli rolnictwo rozpatruje się oddzielnie jako odrębną gałąź gospodarki narodowej, to w jej obrębie zmiany zachodzące ostatnio w zakresie wydajności pracy są znacznie mniejsze niż w całej gospodarce narodowej. W przemyśle np. tempo wzrostu wydajności pracy jest w porównaniu z rolnictwem ogromne. Wymaga to częstszych rewizji systemu cen niezmiennych w przemyśle niż w rolnictwie. W samym bowiem rolnictwie zmiany są znacznie mniejsze i proporcje wynikające z przyjęcia cen niezmiennych są znacznie trwalsze. Z tego punktu widzenia oraz ze względu na to, że przy przyjęciu systemu cen bieżących IER zachowane zostały w strukturze produktu globalnego zasadnicze proporcje między poszczególnymi artykułami — proporcje wyliczone w oparciu o ceny niezmiennne — należałoby wyciągnąć wniosek, że ceny IER mogłyby mieć większą niż ceny PKPG przydatność dla wyceny produktu globalnego jako całości*.

Przytoczone rozumowanie jest oczywiście bardzo uproszczone i dlatego mało ściśle. Nie wzięliśmy na przykład pod uwagę takiego faktu, że ceny bieżące jako wynik żywiołowego, choć ograniczonego działania prawa wartości winny ukazywać wzajemny stosunek podaży i popytu na rynku (na przykład wysoka cena żyta na rynku wywołana jest bardzo małą podażą przy większym od niej popycie).

Uzyskana struktura produktu globalnego oprócz ogólnego, wyżej sformułowanego stwierdzenia o przydatności systemu cen bieżących IER dla wyceny produktu globalnego każe zwrócić uwagę na pewne zachwianie proporcji w cenach niektórych artykułów. Wydaje się na przykład, że cena ziemniaków jest nieco za wysoka, nic bowiem nie przemawia za tym, aby udział ziemniaków w produkcji globalnej był tak wysoki. Drugą taką pozycją jest mleko. Wydaje się, jakoby cena przyjęta 1,5 zł za litr była nieco za niska. Te jednak zastrzeżenia wymagają sprawdzenia.

*

Drugiego opracowania cen bieżących dokonano w Instytucie dla roku gospodarczego 1953/1954. Podstawą były tu, podobnie jak w roku

* Należy jeszcze raz przypomnieć, że w Instytucie stosuje się do badań ekonomiki indywidualnych gospodarstw chłopskich metodę 3, a nie 4. Wprawdzie wyniki uzyskiwane przy zastosowaniu metody 4 są zbliżone do wyników uzyskiwanych przy zastosowaniu metody 3, jednak pewne rozbieżności zachodzą i one tłumaczą np. powiększenie udziału zbożowych i ziemniaków w tablicach 7 i 9.

1952/1953, ceny wolnorynkowe łącznie z cenami kontraktacji i relacjami wewnętrznymi cen na poszczególne artykuły.

Wyłoniła się jednak zasadnicza trudność, gdyż według notowań GUS i PKC poziom cen wolnorynkowych na zboża podwyższył się znacznie w ostatnim roku gospodarczym. O ile przedtem za żyto płacono 200 zł, to przeciętna cena żyta za ostatni rok gospodarczy wynosiła około 300 zł. Wy tłumaczenie tego zjawiska jest proste. Żniwa 1953 roku dały znacznie mniej zboża niż w roku przeciętnym. Dostawy obowiązkowe oraz zużycie produkcyjne i konsumcyjne nie były niższe w gospodarstwie niż w 1952 roku (nie zmniejszyła się w tym czasie ani liczba ludzi, ani zwierząt gospodarskich), mniejsza zatem ilość zboża znalazła się na rynku w wolnym obrocie towarowym. Przy niejednakowym popycie i podaży cena ziarna zbóż podniosła się znacznie w górę.

Czy można było jednak przyjąć tak wysoki poziom wyceny zużytych w gospodarstwie nasion, pasz i żywności? Oczywiście nie. Cena bowiem wolnorynkowa odnosiła się tylko do bardzo nieznacznej części produkcji globalnej i towarowej. A przecież w tym samym okresie od 3.I 1953 roku cena chleba została utrzymana na jednakowym poziomie, a nawet uległa nieznacznej obniżce. Niemniej jednak gorsze urodzaje ziarna zbóż były faktem obiektywnym. Stąd przy tym samym nakładzie pracy żywej i uprzedmiotowionej otrzymano mniejszą ilość produktu, wydajność pracy była znacznie niższa, a tym samym wartość każdego kwintala zboża większa. Powinno to być znaleźć swoje odzwierciedlenie w poziomie cen. Stąd też jeśli chodzi o zboża odstąpiono od zasady cen wolnorynkowych i przyjęto następującą koncepcję: ustalono w przybliżeniu stopień obniżenia plonów zbóż w 1953 roku w porównaniu z latami przeciętnymi na około 20%, to znaczy, zamiast przewidywanych 100 kg otrzymano tylko 80 kg. Zmniejszona ilość zboża powinna mieć tę samą wartość ze względu na jednakowy, społecznie niezbędny czas pracy włożony w produkcję zbóż. Biorąc za punkt wyjścia 180 zł za 1 q — cenę roku poprzedniego — i uznając, że odpowiadałaby ona ściśle wartości 1 q zboża w warunkach przeciętnego urodzaju, otrzymuje się proporcję:

$$\begin{array}{r} 80 \text{ kg ziarna zbóż warte są } 180 \text{ zł} \\ 100 \text{ „ „ „ „ „ „ „ X „} \\ X = \frac{180 \times 100}{80} = 225 \text{ zł} \end{array}$$

Otrzymana w ten sposób cena 225 zł za q była kontrolowana przez cenę mąki i otrąb otrzymywanych w kwintalach żyta. Przyjmując, że cena mąki odpowiada cenie chleba (przypiek za koszty pieczenia) oraz że wartość otrąb pokrywa koszty przemiału zboża, otrzymujemy cenę 1 q żyta dającego około 60 kg mąki, taką jak owe 60 kg mąki, tj. około 3,50 zł za $\text{kg} \times 60 \text{ kg} = 210 \text{ zł}$.

Obydwa rozumowania wyznaczyły średnio cenę 1 q żyta na około 220 zł, jęczmienia i owsa na około 210 zł oraz pszenicy na 265 zł (patrz: załącznik nr 2). Analogicznie ustalono ceny przetworów zbożowych (mąki, kasze, śruty, otręby). W stosunku do wszystkich innych artykułów zachowano zasadę cen wolnorynkowych, ponieważ zaś ceny wolnorynkowe pozostały na jednakowym poziomie, w większości utrzymano je z roku

ubiegłego. W stosunku do cen niektórych artykułów (owoce, warzywa i inne) wprowadzono pewne poprawki wynikające bądź to ze zmian cen wolnorynkowych, bądź z poprawienia proporcji. Cenę ziemniaków podniesiono z 50 zł na 60 zł uznając, że była ona w roku ubiegłym nieco za niska. W świetle rozważań na tle struktury produkcji globalnej wydaje się, że posunięcie to jest niewłaściwe; należało raczej cenę ziemniaków pozostawić na poprzednim poziomie. Utrzymano dotychczasową cenę na żywiec trzody chlewnej ze względu na stabilizację cen żywca na rynku. Również mleko i jaja zachowały swe ceny z roku ubiegłego.

Oddzielne zagadnienie stanowi sprawa przyjęcia różnych cen bieżących dla poszczególnych części kraju. Notowania GUS i PKC wskazują na znaczne często rozbieżności między poszczególnymi rejonami kraju dla tych samych artykułów, co powinno znaleźć swe odzwierciedlenie w systemie przyjętych cen. Ze względu jednak na brak dostatecznej orientacji oraz trudności w opracowaniu cen regionalnych przyjęto na razie ceny jednolite dla całego kraju.

*

Z omawianymi tu zagadnieniami łączy się wiele spraw bardziej lub mniej z nimi związanych. Poruszymy tu fragmentarycznie tylko dwie najważniejsze z nich. Pierwsza — to wewnętrzna struktura produktu globalnego z punktu widzenia udziału pracy żywej i uprzedmiotowionej. Udział nakładów materiałowo-pieniężnych (praca uprzedmiotowiona) w produkcie globalnym zmienia się zasadniczo w zależności od przyjęcia tej lub innej metody wyceny produktu globalnego. Dla ilustracji zamieszczamy w tablicy 10 udział nakładów w produkcie globalnym gospodarstw prowadzących rachunkowość rolną w południowo-lubelskim pasie przejściowym w 1952/1953 roku, zestawionych w grupach klasowych przy zastosowaniu metody 1 i 3.

Tabl. 10.

Udział nakładów w produkcie globalnym

Grupa gospodarstw	Procent nakładów w produkcie globalnym	
	Metoda 1 stosowana w PKPG	Metoda 3* stosowana w IER
Biedniak	42,8	51,3
Średniak słaby	41,3	50,9
Średniak mocny	39,3	50,2
Kułak	38,7	49,7

Wytlumaczenie tego zjawiska jest proste. Przy zastosowaniu metody 3 nakłady bieżące na produkcję, oparte w przeważającym stopniu na własnych paszach, nasionach, sadzeniakach itp., zostają wycenione przeciętnie

* Ze względu na brak miejsca nie interpretujemy tutaj szerzej różnicy w spadkowej tendencji udziału nakładów przy zastosowaniu jednej i drugiej metody, w miarę powiększania się obszaru gospodarstwa. Spadek ten jest znacznie powolniejszy przy zastosowaniu metody 3, co wynika ze wzrostu cen nakładów w porównaniu z cenami całego produktu globalnego, na których obniżenie wpływają niskie ceny dostaw obowiążkowych.

wyżej, niż wynosi wypadkowa cena produktu globalnego, na obniżenie której wpływa niska cena dostaw obowiązkowych. W metodzie 1 natomiast ceny części naturalnej i całej produkcji globalnej są jednolite, i to wpływa na obniżenie udziału nakładów w porównaniu z liczbami uzyskanymi przy zastosowaniu metody 3. Trzeba stwierdzić, że ta okoliczność sprawia, iż w omawianym wypadku większą przydatność ma metoda 1, w której zachowana jest współmierność wyceny między pracą uprzedmiotowioną i żywą pochodzenia własnego, to znaczy pracy wydatkowanej we własnym gospodarstwie. Nie oznacza to jednak, że współmierność ta odnosi się także do nakładów przemysłowych i rolniczych. Wydaje się bowiem, że artykuły pochodzenia przemysłowego (na przykład nawozy sztuczne, uprząż, narzędzia rolnicze itp.) przy zastosowaniu metody 1 uzyskują w strukturze nakładów na produkcję znacznie wyższy udział, niżby to wynikało z ich wartości. To ostatnie zagadnienie doprowadza nas do drugiej sprawy, którą zamierzaliśmy omówić. Ograniczając się dotąd do wykazania nieprzydatności przyjętej przez PKPG metody wyceny produktu globalnego dla naszych celów, nie ustosunkowaliśmy się do przydatności jej dla potrzeb gospodarki narodowej. I dlatego nie omówiliśmy skutków, do jakich prowadzi przyjęcie przez PKPG takiego właśnie systemu cen w proporcjach między rolnictwem i przemysłem oraz innymi gałęziami gospodarki narodowej. Nie to wprowadzić było celem artykułu, niemniej jednak wskażemy tu na pewne problemy. Wydaje się, że właściwa metoda wyceny produktu globalnego powinna uwzględniać i prawidłowo odzwierciedlać zarówno strukturę produkcji globalnej rolnictwa (omówiliśmy to szeroko w artykule), branżową i społeczną strukturę dochodu narodowego społeczeństwa, jak i podział tego dochodu na konsumpcję i akumulację. Wpływ metody 1 na branżową i społeczną strukturę dochodu narodowego — a to wiąże się nierozdzielnie z podziałem między klasy społeczne — wydaje się być tego rodzaju wpływem, który pomniejsza udział rolnictwa (a tym samym i chłopstwa) w wytwarzaniu dochodu narodowego. Aby zilustrować tę tezę, podajemy wskaźnik wyrażający stosunek wartości produkcji globalnej rolnictwa wyliczonej metodą 4 do wartości produkcji globalnej rolnictwa wyliczonej metodą 1; wynosi on w przybliżeniu 125%. Jeśli więc przyjmujemy, że metoda 4 bardziej prawidłowo oddaje społeczne warunki produkcji niż metoda 1, to wkład rolnictwa do ogólnospołecznego produktu rocznego byłby większy o 1/4 dotychczasowej swej wielkości.

Jak wspomnieliśmy wyżej, nie to było celem artykułu. Głównym celem było poddanie pod dyskusję stosowanej w Instytucie metodyki wyceny produktu globalnego, a ściślej mówiąc, tej jego części, która zostaje zużyta w gospodarstwie. Ponieważ jednak sprawa ma szersze znaczenie, w oczekiwaniu głosów krytycznych na poruszany przez nas temat wysuwamy do dyskusji następujące zagadnienia:

1) Czy słuszne jest stosowanie cen wolnorynkowych do wyceny naturalnej części produkcji rolniczej zużywanej w gospodarstwie; tak jak to robi Instytut?

2) Czy słuszne jest odstępstwo od tej koncepcji przy wyznaczeniu ceny zbóż w 1953 roku?

3) Która z omówionych metod (1,2 czy 3) wyceny produktu globalnego (metody 2 nie omawialiśmy ze względu na jej nieprzydatność i niestoso-

wanie w praktyce) wydaje się najwłaściwsza dla potrzeb gospodarki narodowej?

Jak wynika z treści artykułu jesteśmy zwolennikami metody 3, tzn. tej, którą stosuje w swoich badaniach ekonomiki indywidualnych gospodarstw chłopskich IER. Zastosowaliśmy w artykule metodę 4, a nie 3 dla jasności wykładu oraz ze względu na zbliżone wyniki obydwu metod (3 i 4).

4) Czy słusznie postępuje Instytut przyjmując do kalkulacji opłacalności produkcji w indywidualnych gospodarstwach chłopskich metodę 3.

ZAŁĄCZNIK Nr 1

Ceny bilansowe

do zamknięcia ksiąg rachunkowych, obowiązujące w roku 1952/1953

Artykuł	Cena za 100 kg w zł	Artykuł	Cena za 100 kg w zł
<i>I. Produkty pochodzenia roślinnego</i>			
Ziemniopłody:		Ziemniaki	50,—
Pszemca	250,—	Buraki pastewne	25,—
Żyto	180,—	Marchew pastewna	25,—
Jęczmień	180,—	Brukiew pastewna	25,—
Owies	180,—	Topinambur (bulwa)	25,—
Mieszanka zbożowa	180,—	Koniczyna ziarno	1 800,—
Gryka	300,—	Inkarnatka „	900,—
Proso	250,—	Lucerna siewna ziarno	2 500,—
Kukurydza	200,—	„ chmiel „	800,—
Groch	340,—	Espareeta „	400,—
Fasola	400,—	Seradela „	350,—
Peluszka	280,—	Wysadki buraków cukr.	48,—
Bobik	280,—	Nasiona i elity buraków	
Wyka ozima	400,—	cukrowych (kupno)	1 500,—
Wyka jara	300,—	Wysadki buraków pastewn.	25,—
Łubin słodki	250,—	Nasiona i elity buraków	
Łubin gorzki	180,—	pastewnych (kupno)	1 000,—
Buraki cukrowe kontr.	48,—	Siano koniczynowe	80,—
Cykoria	60,—	„ łąkowe	60,—
Rzepak i rzepik jary		Słoma z motylkowych	30,—
i ozimy	370,—	„ zbóż jarych	45,—
Mak	1 200,—	„ „ ozimych	40,—
Len nieodziarn.	130,—	Plewy	25,—
„ ziarno	535,—	Zielonki	12,—
„ słoma	62,—	Kiszonki	15,—
„ włókno	1 250,—	Warzywa gruntowe:	
Konopie nieodziarn.	140,—	Buraki ćwikłowe	50,—
„ ziarno	515,—	Marchew	60,—
„ słoma	71,—	Pietruszka	150,—
„ włókno	1 230,—	Kapusta	75,—
Tytoń	900,—	Ogórki	100,—
		Cebula	200,—
		Czosnek	800,—

Artykuł	Cena za 100 kg w zł	Artykuł	Cena za 100 kg w zł
Owoce:		Pomidory	200,—
Jabłka	250,—	Rabarbar	200,—
Gruszki	350,—		
Śliwki	300,—	II. Inwentarz żywy i pro-	
Czereśnie	400,—	dukty pochodzenia	
Wiśnie	250,—	zwierzęcego	
Porzeczki	250,—	Konie: za 1 szt.	
Agrest	200,—	Klacz zdatne do chowu,	
Maliny	500,—	lżejsze	1 500 — 2 800
Truskawki	450,—	Klacz niezdatne do chowu	
Przetwory młynarskie		i wałachy lżejsze	1 300 — 1 900
i pasze:		Żrebaki robocze	
Mąka pszenna pytl.	390,—	„ 3-letnie	1 300 — 2 700
„ „ razowa 90%	300,—	„ 2-letnie	900 — 2 100
„ żytnia 60%	285,—	„ 1-roczone	800 — 1 500
„ „ 82%	230,—	Sysaki	400 — 900
„ razowa 97%	200,—		
Kasza jęczmienna	340,—	Bydło:	
„ gryczana	600,—	za 1 kg (wyjątkowo wysokie	6,— zł
„ jaglana	500,—	klasy hodowlane à 7,— zł	
Ospa (śruta) żytnia	200,—	za 1 kg)	
„ „ jęczm.	200,—	Trzoda: za 1 kg	12,— zł
„ „ owsiana	200,—	Owce: za 1 kg	7,5 zł
Otręby pszenne	110,—	rób:	Cena w zł
„ żytnie	80,—		za 1 sztukę
„ jęczmienne	65,—	Kury	30,—
Makuch rzepakowy	120,—	Kurczęta do inwent.	5,—
„ lniany	200,—	Kurczęta do spoż.	15,—
Mieszkanki treśc. kupno	—	Gęsi	60,—
Wysłodki suche	75,—	Gąsienice	15,—
„ świeże	6,30	Kaczki	30,—
		Kaczęta	6,—
		Indyki	70,—
		Indyczęta	15,—
		Króliki	25,—
		Pszczoły (rój)	300,—

Artykuł	Cena w zł	Artykuł	Cena w zł
Mięso wieprzowe kg	14,—	Wełna za 1 kg	70,—
Słonina i sadło kg	20,—	Pierze „ „ „	100,—
Mięso cielece kg	10,—	Miód „ „ „	40,—
„ baranie kg	10,—	Skóry bydlęce za 1 szt.	60,—
Jaja kurze konsum. za 1 szt	1,50	„ cielece za 1 szt.	30,—
Mleko pełne za 1 litr	1,50	„ owcze za 1 szt.	60,—
Mleko odtłuszczone		„ jagnięce zwykłe	
za 1 litr i maślanka	0,30	za 1 szt.	20,—
Śmietana za 1 litr	10,—	„ królicze za 1 szt.	3,—
Masło za 1 kg	40,—	Cukier z kontrakt. bur.	14,60
Ser z mleka pełn. za 1 kg	10,—	Olej za 1 litr	16,—
Ser z mleka odtłuszczone			
za 1 kg	7,—	IV. Opał	
		Węgiel w q	30,—
		Drzewo opałowe-szczapy m ³	100,—
		Gałęzie (chrust)	25,—
		Torf w q	20,—

Nawozy (do 3.I.1953 roku ceny niższe o 50%)

Azotniak 20,5% N	98,20	Superfosfat min.	
Saletrzak 20,5% N	103,80	19—20% P ₂ O ₅	60,60
Wapnomon 15,5% N	77,80	Wapno nawozowe palone	
Siarczan amon. 21% N	94,60	miel. 85% CaO	14,40
Saletra sodowa 15,5% N	115,60	Wapno nawozowe palone	
„ wapniowa 15,5% N	115,80	miel. 65% CaO	11,10
Saletra potas. roln.		Miał wapienny przemie-	
Ca 13% N i 45% K ₂ O	165,—	lony 50% CaO	6,—
Superfosfat min. 16%		Miał wapniowy odpadko-	
P ₂ O ₅	52,—	wy Ca 40% CaO	4,80
Superfosfat min. 18%		Wapniak mielony (węglan	
P ₂ O ₅	58,—	wapna) ca 98% CaO ₃	7,20
Mączka fosfor. 16% P ₂ O ₅	22,—	Sól potasowa 40% K ₂ O	57,40
Tomasyna 15/17% P ₂ O ₅	58,—	Siarczan potas. ca 50%	
Supertomas 27/29%	96,—	K ₂ O	78,—
Mączka kostna ca 30%	52,—	Kainit ca 12% K ₂ O	19,20
„ „ 16% P ₂ O ₅	30,—	„ ca 16% „	22,80
		„ ca 19% „	27,—

Ceny do bilansowania książek rachunkowych prowadzonych przez indywidualne gospodarstwa chłopskie w roku gosp. 1953/54

Artykuł	Cena za 100 kg w zł	Artykuł	Cena za 100 kg w zł
<i>I. Produkty pochodzenia roślinnego</i>			
<i>Ziemniopłody:</i>			
Pszenvica	265,—	Ziemniaki	60,—
Żyto	220,—	Buraki pastewne	25,—
Jęczmień	220,—	Marchew pastewna	25,—
Owies	210,—	Brukiew pastewna	25,—
Mieszanka zbożowa	210,—	Topinambur (bulwa)	25,—
Gryka	460,—	Koniczyna nasienie	2 600,—
Proso	500,—	Inkarnatka	1 500,—
Kukurydza	250,—	Lucerna siewna nasienie	3 500,—
Groch	550,—	Lucerna chmiel nasienie	700,—
Fasola	640,—	Espareeta „	900,—
Peluszka	370,—	Seradela „	400,—
Bobik	370,—	Wysadki buraków cukro- wych	48,—
Wyka ozima	520,—	Nasiona i elity buraków cukrowych (kupno)	1 500,—
Wyka jara	370,—	Wysadki burak. past.	35,—
Łubin słodki	300,—	Nasiona i elity buraków pastewnych	1 200,—
Łubin gorzki	190,—	Siano koniczynowe	120,—
Buraki cukrowe kontr.	48,—	„ łąkowe	100,—
Cykoria	60,—	Słoma z motylkowych	80,—
Rzepak i rzepik ozimy i jary	470,—	„ zbóż jarych	75,—
Mak	1 400,—	„ „ ozimych	65,—
Len ziarno	535,—	Plewy	75,—
„ słoma	180,—	Zielonki	24,—
„ włókno	1 700,—	Kiszonki	30,—
Konopie ziarno	515,—		
„ słoma	150,—	<i>Warzywa gruntowe:</i>	
„ włókno	1 250,—	Buraki ćwikłowe	60,—
Lnianka	420,—	Marchew	80,—
Inne oleiste, rzodkiew ole- ista, krokosz, pachnotka, kapusta abisyńska, dynia oleista	490,—	Pietruszka	200,—
Rącznik	1 320,—	Kapusta	140,—
Słonecznik	520,—	Ogórki	40,—
		Cebula	270,—
		Czosnek	359,—
		Kalafiory	220,—
		Pomidory	100,—
		Rabarbar	200,—

Artykuł	Cena za 100 kg w zł	Artykuł	Cena w zł
Owoce:		II. Inwentarz żywy i produkty pochodze- nia zwierzęcego	
Jabłka	200,—	Konie: za 1 szt.	
Gruszki	400,—	Koń roboczy	
Sliwki	270,—	od 2 lat, dobry	2 500—3 000
Czereśnie	600,—	Koń roboczy	
Wiśnie	500,—	od 2 lat, średni	1 700,—
Porzeczki	500,—	Koń roboczy	
Agrest	400,—	od 2 lat, słaby	1 000,—
Maliny	700,—	Zrebaki 1-roczone	500—1 000,—
Truskawki	500,—	Sysaki:	300—800,—
Przetwory młynarskie i pasze:		Bydło: za 1 kg	5,50
Mąka pszenna pytl. 60%	450,—	Trzoda: za 1 kg	12,—
„ „ „ 75%	350,—	Owce: za 1 kg	6,—
„ „ razowa 90%	310,—	Drobb: za 1 szt.	
„ „ żytnia 60%	350,—	Kury	30,—
„ „ 80%	285,—	Kurczęta do inwent.	10,—
„ żytnia razowa 90%	260,—	Kurczęta do spoż.	20,—
Kasza jęczmienna	400,—	Gęsi	60,—
„ gryczana	960,—	Gąsienia	20,—
„ jaglana	780,—	Kaczki	35,—
Ospa (śruta) żytnia	240,—	Kaczęta	12,—
„ „ jęczmienna	240,—	Indyki	70,—
„ „ owsiana	230,—	Indyczęta	25,—
„ „ miesz. zboż.	230,—	Króliki	30,—
Otręby pszenne	135,—	„ małe	10,—
„ żytnie	110,—	Mięso wieprzowe 1 kg	14,—
„ jęczmienne	100,—	Ślonina i sadło „	20,—
„ gryczane	45,—	Mięso cielęce „	8,30
Wartość łuski z prosa	nie li-	„ baranie	7,50
(otręby)	czymy	Jaja kurze konsum.	
Makuch rzepakowy	150,—	za 1 szt.	1,—
„ lniany	250,—	Mleko pełne za 1 litr	1,50
Mieszanki treściwe		Mleko odtłuszczone	
(do wyceny zapasów)	270,—	za 1 litr (i maślanka)	0,30
Wysłodki suche	85,—	Śmietana za 1 litr	10,—
„ świeże	6,30	Masło za 1 kg	40,—
Rój pszczół	250,—		
Gołębie	25,—		

Artykuł	Cena w zł	Artykuł	Cena w zł
Ser z mleka pełn. za 1 kg	12,—	Cukier	
Ser z mleka odtłuszcz. za 1 kg	4,—	kontraktacja burak.*	14,60
Wełna za 1 kg	85,—	Olej za 1 litr	23,—
Pierze za 1 kg	100,—	Drzewo budowlane	250,—
Miód „ 1 „	35,—	IV. O p a ł	
Skóry bydlęce za 1 szt.	60,—	Węgiel za 100 kg	27,—
„ cielęce „ 1 „	30,—	Drzewo opałowe— szczapy w m ³	60,—
„ owcze „ 1 „	60,—	Gałęzie (chrust)	15,—
„ jagnięce		Torf q	10,—
„ zwykłe za 1 szt.	20,—		
„ królicze	5,—		
N a w o z y			
Azotniak 20,5% N	98,20	Wapniak mielony	
Saletrzak 20,5% N	103,80	(węglan wapna) ca 98%	
Wapnomon 15,5 N	77,80	CaO ₃	7,20
Siarczan amon. 21% N	94,60	Mączka fosfor. 16%	
Saletra sodowa 15,5% N	115,60	P ₂ O ₅	22,—
„ wapniowa 15,5% N	115,80	Tomasyna 15/17% P ₂ O ₅	58,—
„ potas roln.		Supertomas. 27/29%	96,—
Ca 13% N i 45% K ₂ O	165,—	Mączka kostna Ca 30%	52,—
Superfosfat min. 16%		„ „ 16% P ₂ O ₅	30,—
P ₂ O ₅	52,—	Sól potasowa 40% K ₂ O ₅	57,40
Superfosfat min. 18%		Siarczan potas. Ca 50%	
P ₂ O ₅	58,—	K ₂ O	78,—
Superfosfat min. 19—20%		Kainit Ca 12% K ₂ O	19,20
P ₂ O ₅	60,60	„ Ca 16% „	22,80
Wapno nawozowe palone		„ Ca 19% „	27,—
miel. 85% CaO	14,40		
Wapno nawozowe palone			
miel. 65% CaO	11,10		
Miał wapienny przemie-			
lony 50% CaO	6,—		
Miał wapienny odpadko-			
wy ca 40% CaO	4,80		

* Uwaga: Cukier w B.O. i w okresie do 1.I 1954 roku liczy się po 14,60 zł. Po 1.I 1954 roku do 1.V 1954 roku rozliczenie z cukrownią było po 12,70 zł.

Po 1.V 1954 do końca roku gospodarczego 1953/1954 cena rozliczeniowa cukru z cukrownią — 11,80 zł. Cena cukru do B.Z. — 11,80 zł.